

Nr. 54- Persillekræmmeren - 2008

Bryllup i 1800-tallet

Af familiefester var bryllupper uden sammenligning den vigtigste. I Vær sogn varede festen som regel i to - tre dage, og der var stor glæde i de gårde og huse, der skulle med til festen.

Brudeparret hjemkommer fra kirken. Under træet sidder spillemænd, og der bliver affyret glædesskud. Maleri af ukendt oprindelse.

Giftermål

Når der skulle indgås et giftermål, hvilket kunne volde besvær, eksempelvis når en ældre pige eller husmandsdatter skulle giftes ind på en god gård, så blev der udsendt en bejler. Blev bejleren godt modtaget, blev alt aftalt som ved en handel, dvs. medgift i penge, klæder, gods og aftægtsforhold.

Invitation

Når brylluppet var aftalt, blev byens bydmand sendt af sted, sædvanligvis 8 dage før selve brylluppet, for at invitere gæsterne. Disse blev indbudt til frokost kl. 8 på bryllupsdagen for senere at følge brudeparret til kirke og igen senere at deltage i gildet. Ske, kniv og gaffel skulle man selv medbringe. Bydmanden var pæn klædt på, og han havde en kæp i hånden. Han skulle stående kunne sige en lang remse udenad. Når han var færdig dermed, skulle han gå baglæns ud ad døren, bukke og sige farvel, hvorefter manden i huset sagde: ”Værsgod, kom indenfor og få en bid brød og en dram”.

Forberedelser

Flere dage før gildet kom kogekonen til huse. Man havde sikret sig hendes hjælp, inden man bestemte dagen for brylluppet. Det var lige så nødvendigt som at træffe aftale med præsten. Kom hun fra nabosognet, blev hun hentet i hestevogn og modtaget som en standsperson. Kogekonen overtog straks kommandoen i køkkenet, både over husets egne kvinder og hjælpepigerne, dvs. unge piger, der gik til hånde ved forberedelserne og som senere skulle varte op ved selve gildet. Alle måtte springe for kogekonen og passe på ikke at komme hende alt for meget i vejen. I flere dage stod huset på den anden ende. Der blev slagtet, stegt og bagt. Snart bugnede spisekammer og kælder af mad.

Der skulle mere mad til, end man selv kunne præstere. Derfor kom naboer med ”sendelse” i form af smørsending (1-2 kg), fjerkræ (3-4 høns) og æg. Folk med små indtægter sendte en pose stødt melis eller lignende. Man noterede op, hvorfra og hvor meget man fik, så man kunne gengælde ved lejlighed. De unge piger fra nabolaget, der bragte ”sendelse”, fik kaffe og kage eller smørrebrød, og hver fik et sigtebrød med hjem. ”Sendelsen”, der blev tilovers fra gildet, blev solgt på torvet inde i Horsens, og den var let at afsætte. Det var jo gildemad.

Agervej (Vestergade) i gl. dage. Tegning af Håkon Bang.

Bryllupsdagen

På bryllupsdagen blev gæsterne modtaget med musik. Spillemændene stod uden for stuehuset, og så snart de så nogen nærme sig, begyndte de at spille. Inden for døren stod skafferen (toastmaster) og bød på en snaps og en kage, før gæsterne gik ind til frokosten. Den bestod af koldt bord, måske én varm ret eller to, og kaffe.

Derefter ordnede man sig til kirkefærd. Forrest kørte musikken, derefter kom brudeparret, som oftest i samme hestevogn. I alle tilfælde kørte parret altid i samme vogn på tilbagevejen. Omkring 1850 bar bruden myrtekrans (grønne småbladede buskgrene) og sort merino kjole (uld). Sluttelig fulgte brudefølget, der kunne tælle mange vogne. På hjemvejen, der skulle gå hurtigt, var der enkelte gæster, der med geværer affyrede glædesskud. Det satte farten op

Ved hjemkomst fra kirken blev man atter budt en snaps og en kage, og musikken spillede nu op inden døre. Skafferen fik travlt med at få gæsterne til bords. Han bar hvidt forklæde som tegn på sin værdighed, og ydermere løb han rundt med en grydeske i hånden og skyndede på, når gæsterne ikke fulgte hans anvisninger. Der var dækket op i alle gårdens stuer og i laden, og familien blev placeret efter rang, stand, skik og brug. De øvrige gæster tog plads efter behag. Så kom pigerne med suppen. Ved det store bord, hvor brudeparret og den nærmeste familie samt præst og degn havde plads, fik man en terrin og måske dobbelte tallerkner, når det skulle være særligt fint. Ellers blev suppen sat ind i skåle. Der blev talt af præsten og degnen, men ikke af andre. Forinden man rejste sig fra bord, gik skafferen igennem alle rummene og sagde: ”Så skal jeg hilse fra konen og manden og sige om I vil komme i morgen ved samme tid og tage jeres pladser som i dag”.

Henriksens gård i gl. dage, Bygaden 86. Tegning af Håkon Bang.

Efter spisningen så gæsterne sig omkring på gården, mens opvarterne og kuskene fik mad. Siden blev overstuen ryddet, og dansen begyndte. I laden, og hvor der ellers var plads, spillede man kort. Med kridt blev der tegnet en cirkel på bordet og her satte man kryds for ”beterne”. Der blev ikke spillet om penge. Manden, der holdt gildet, skulle naturligvis vise sig alle vegne. ”Har I det godt, vil I have en dram?” spurte han, hvor han

kom frem. Derudover vankede der rigeligt med gammeløl og kaffepuncher. Ud på aftenen fik man kaffe og senere endnu mad. Den bestod af en varm ret og skåren mad, alt sammen med øl og snaps. De sidste gæster drog ikke bort før efter solopgang.

Et bryllupsgildet varede normalt to dage med et tredje dags gilde for hjælpefolkene og andre.

Risengård i gl. dage, Bygaden 99. Tegning af Håkon Bang.

Kilde

Gejlager, A.J., 1946. Nord for Horsens Fjord. Folkemindeoptegnelser fra Voer Herred, 173 sider. Forlaget Ejnar Munksgaard, København.

Gejlager, A.J., 1995. Stensballe – En gammeldags By. Grundforeningen Gammel Stensballe.

Redaktion: FGS, KSO